

0-1 YAŞ GRUBU BEBEK SAHİBİ KENTLİ ANNELİRİN SOSYO EKONOMİK STATÜLERİNE GÖRE DAVRANIŞ ÖZELLİKLERİ

Yard. Doç. Dr. A. Karun Nemlioğlu*

1. Giriş

Günümüzde, ülkelerin gelişmiş düzeylerinin belirlenmesi ve ekonomik yapılarının analizinde: Nüfus, sadece sayısal bir büyüklük olarak değil; doğurganlık hızı, bebek ölüm hızı, yaş gruplarına göre dağılımlar gibi birçok özelliği ile birlikte ele alınan, demografik değişkenler grubu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'nin yüksek nüfus artış hızına sahip, genç ve dinamik nüfuslu, gelişmekte olan bir ülke olduğu söylenebilir¹.

Yapısal analizlerde, Nüfus Artış Hızı yanında Toplam Doğurganlık Hızı ve Yaş Gruplarına göre Doğurganlık Hızları'nın incelenmesinde yarar vardır.

1989'un üçüncü çeyreğinde 3.39 olan toplam doğurganlık hızının, 1993'ün ikinci çeyreğinde 2.7'ye gerilediği tahmin edilmektedir². Bugünkü eğilimlerin devam etmesi durumunda, Türkiye nüfusuna her yıl yaklaşık olarak 1 milyon kişi katılmaya devam edecektir.

* Yrd. Doç. Dr. A. Karun Nemlioğlu İ.Ü. İktisat Fakültesi Öğretim Üyesidir.

¹ T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü "Türkiye Nüfusu 1923-1994 Demografi Yapısı ve Gelişimi" Ankara 1995, s. 44.

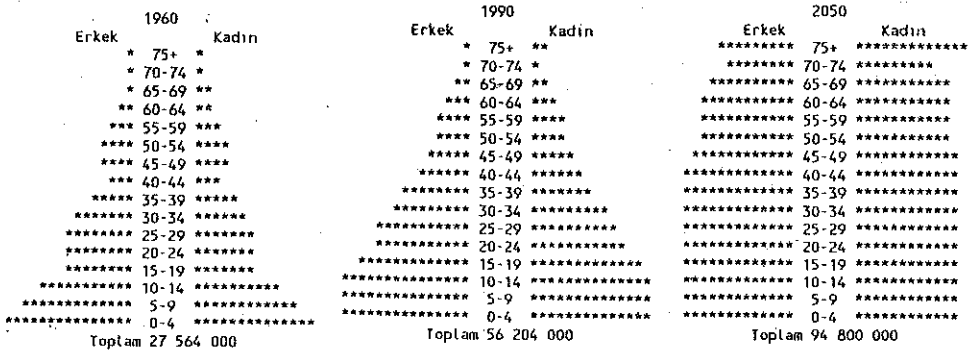
² DİE, "Türkiye Nüfusu 1923-1994", DİE Matbaası, Ankara 1995, s. 12.

TABLO 1: Sayım Yıllarına Göre Türkiye Nüfusunun Kıy-Kent Dağılımı ve Artış Hızı

Sayım Yılı	Türkiye Nüfusu (Bin)	Türkiye A.H. (%)	Kent Nüfusu (Bin)	Kıy Nüfusu (Bin)
1927	13.648		2.236	11.412
1935	16.158	2.1	2.735	13.423
1940	17.821	2.0	3.203	14.618
1945	18.790	1.1	3.442	15.348
1950	20.947	2.2	3.782	17.165
1955	24.065	2.8	5.425	18.640
1960	27.755	2.9	7.308	20.447
1965	31.391	2.5	9.383	22.008
1970	35.605	2.5	12.754	22.851
1975	40.348	2.5	16.707	23.641
1980	44.737	2.1	20.330	24.407
1985	50.664	2.5	25.890	24.774
1990	56.473	2.2	31.805	24.668

Kaynak: DİE Türkiye Nüfusu 1923-1994

ŞEKİL 1: Nüfusun Yaş Piramitleri

Kaynak: DİE Türkiye Nüfusu 1923-1994

TABLO 2: Yaşa Özel Doğurganlık Hızı Payları

YAPI	YAŞ GRUPLARI						
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49
Yaş Grubuna göre doğumların payı	9.6	31.5	27.8	16.4	9.3	4.2	1.2

Kaynak: DİE Türkiye-Nüfusu 1923-1994

Metropollerde durum, kısmen farklılık göstermesine rağmen; ülke genelindeki durum buralarda da geçerliliğini tamamen yitirmemektedir. Kabaca bir fikir vermesi açısından yapı aşağıdaki tabloda özetlenmeye çalışılmıştır³.

TABLO 3: Bazı Şehirlerin Toplam Doğurganlık Hızları

ŞEHİRLER	BÖLGE	TDH 1978	TDH 1988
İstanbul	Batı	2.97	2.22
Ankara	Orta	3.35	2.16
İzmir	Batı	2.91	2.18
Adana	Güney	4.41	3.46
Gaziantep	Güney	5.85	4.22

Kaynak: DİE

Bu olgu, Türkiye'nin gelir dağılımının düzeltilmesini, fert başına GSMH'nin arttırılmasını ve gerekli sosyal - kültürel - demografik yatırımların tamamlanabilmesini güçleştirmektedir. Nüfus yapısının fonksiyonu olan bu sorunlar, Türkiye'nin AT'na eşit statüde tam üye olarak katılmasını adeta imkansızlaştırmaktadır.

Ülkelerin gelişme düzeylerinin belirlenmesinde Bebek Ölüm Hızları da önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Gelişmiş ülkelerde BÖH oldukça düşüktür. Türkiye'deki bir diğer sorun da BÖH'nın yüksek oluşudur.

Ortaya çıkan bu tablo sonucunda, annelerin bebekleriyle ilgili konulardaki tutum ve davranışlarının gözden geçirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

³ DİE, a.g.e., s. 23.

Özellikle, her yıl yaklaşık bir milyon bebeğin dünyaya geldiği Türkiye’de, Anne Sütü Yerine Geçen (Infant Formula) Mama kullanımının ülke genelinde %4-5’lerde kalması durumu daha da ilginç hale getirmektedir. Bunun anlamı: Mama kullanması gereken bir kısım bebeğin, yetersiz veya hatalı beklenmesidir. Beslenme bozukluklarının sonuçlarının tartışılması ve değerlendirilmesi ise Tıp otoritelerinin söz sahibi oldukları bir konudur. Konunun bir başka boyutu ise, milyon dolarlarla ifade edilebilecek potansiyel mama pazarıdır.

TABLO 4: Bazı Şehirlerin Bebek Ölüm Hızları Tahminleri (Her 1000 doğum için)*

ŞEHİRLER	BÖLGE	BÖH 1982	BÖH 1988
İstanbul	Batı	92	56
Ankara	Orta	92	57
İzmir	Batı	89	69
Adana	Güney	98	67
Gaziantep	Güney	108	65

* Canlı doğan ve yaşayan çocuklara ait 1985, 1990 sayım sonuçlarından hareketle DİE tarafından tahmin edilmiştir.

Kaynak: DİE, a.g.e., s. 39.

İletişim hızı ve olanaklarının çok yüksek olduğu günümüzde, metropol - kent - kır etkileşim süreci de hızlı işlemektedir. Bu nedenle analizlerde, büyük kentleri temsil edebilecek bir örnek üzerinde çalışılmıştır. İstanbul’un diğer metropolleri temsil edebilme özelliği, araştırmanın gerçekleştirilme süresi ve maliyetlerini de azaltmaktadır. Ancak, uygun örneklem planının yapılması koşuluunu unutmamak gerekir.

Doğurganlığın çok yüksek olduğu 18-35 yaş grubu esas alınarak, 0-12 aylık bebek sahibi kentli anneler arasında, Temmuz 1996 tarihinde gerçekleştirilmiş bulunan bir saha araştırmasının verileri, bundan sonraki analizlerin veri setini oluşturmaktadır⁴.

Bu verilerden hareketle, çok değişkenli analiz teknikleri kullanılarak sosyo ekonomik sınıflamalar gerçekleştirilmeye çalışılmış ve annelerin tutum - davranış - alışkanlık gibi özellikleri bu sınırlama sonuçları esas alınarak incelen-

⁴ Konu edilen “Mama Araştırması” İ.Ü. İktisat Fakültesi öğretim üyelerinden Yard. Doç. Dr. A. Karun Nemlioğlu koordinatörlüğünde bir grup tarafından gerçekleştirilmiştir.

miştir. Kullanılan tekniklerin ayrıntıları bu çalışmanın kapsamı dışında tutularak, sadece nihai bulguları kapsayan tablo ve grafikler özetle verilmeye çalışılmıştır.

2. Araştırmanın Örneklem Planı, Yöntemi ve Bulgular

Bu çalışmaya temel oluşturan saha araştırmasının teknik ayrıntısı aşağıda 2.1’de verilmiştir. Sahadan elde edilen sonuçlar, Kümeleme ve Ayrım analizlerin tabii tutularak sosyo-ekonomik gruplar belirlenmeye çalışılmıştır⁵. Denenen alternatifler içinden, sadece sonuç olarak kabul edilenler 2.2’de özetlenmeye çalışılmıştır. Sosyo-ekonomik seviyelere göre annelerin tutum davranış ve özellikleriyle ilgili bulgular 2.3’de yer almaktadır.

2.1 Araştırmanın Örneklem Planı ve Yöntemi

Saha araştırmasında, İstanbul’un metropolleri temsil etme özelliğinden yararlanılmıştır. ESOMAR’ın oluşturduğu sosyo ekonomik statü ayrımından hareketle, İstanbul 6 Temel Bölgeye ayrılmış, her bölgeden bir Alt Bölge seçilerek; demografik, sosyal kültürel ve ekonomik yapılara göre bölge kotaları oluşturulmuştur. Bunu takiben, anketin gerçekleştirileceği 20 semt seçilmiş, semtlere göre kota dağılımı yapılmıştır. Her semte giren cadde ve sokaklar belirlenerek, rassal olarak seçilen denekler ile 607 yüzyüze anket gerçekleştirilmiştir. 0-12 aylık bebek sahibi, kentli, 18-35 yaş grubu annelerin mama kullanma alışkanlıkları, tutum - davranışlarına ilişkin profili ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilmiş bulunan saha araştırmasında, ikincil amaç olarak sosyo-ekonomik statülerin ve demografik özelliklerin belirlenmesine yönelik sorulara da yer verilmiştir. Bu ikincil bilgilerin çok değişkenli analiz teknikleri yardımı ile değerlendirilip, sosyo-ekonomik statülere göre tutum-davranış ve temel özelliklerde ortaya çıkan farklılıkların irdelenmesi makalemizin temelini teşkil etmektedir.

2.2 Sosyo-ekonomik Statü Gruplamaları

Bu başlık altında başlıca iki analize yer verilmiştir.

- Semtler için sosyo-ekonomik gruplamalar (bu gruplamada ESOMAR’ın

⁵ Cluster ve Discriminant Analizleri için Bkz.:

Hüseyin Tatlıdil "Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz" Cem Ofset, Ankara 1996, s. 256-289, 329-353.

Doğan Yıldız "Diskriminant Analizine İlişkin Bazı Yöntemler ve Bir Uygulama", (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul: 1995; s. 58, 77-85, 94.

Geoffrey J. Mc Lachlan "Discriminant Analysis and Statistical Pattern Recognition", John Wiley & Sons, Inc. New York: 1972, s. 9-10, 21-26, 27-261.

ve PİAR'ın gruplamasının bir benzeri olan altılı gruplama başlangıç değeri olarak alınmıştır),

- İkinci olarak 607 bireye ilişkin değerler semtlerden bağımsız olarak ve yeni değişkenlerin ilavesiyle gruplamaya tabi tutulmuştur. Bu analiz yardımı ile, her semtte çeşitli sosyal seviyelerin dağılımını izleme fırsatı elde edilmiştir.

Analizimizin temelinde bir semtte birden çok sosyo-ekonomik seviyenin var olabileceği gerçeği yatmaktadır.

Semtlere İlişkin Gruplamalar

Semtler gruplanırken 20 semtten iki tanesi, diğerleriyle birleştirilmiş ve 18 semt elde edilmiştir. Bu semtler için kümeleme analizi başlangıç değerleri Esomar ayrımına benzer olarak altılı sınıflama ile aşağıdaki şekilde (VAR 00003) belirlenmiştir:

SEMTLER	S-E Statü Başlangıç Değeri
Sarıyer	2
Şişli	3
Ortaköy	2
Emirgan	4
Beşiktaş	1
Sanai	6
Üsküdar	3
Kadıköy	1
Beykoz	4
Maltepe	6
Ümraniye	5
Kartal	5
Zeytinburnu	4
Eyüp	5
Fatih	4
Yavuz Selim	4
Avcılar	6
Çekmece	5

VAR 00003 adlı değişken, semtlerdeki eğitim seviyeleri (K55 A B C D), çeşitli mal grupları sahipliği (K 64 - K77) yüzdeleri ile Ayrım Analizine tabi tutulmuş ve semtler için yapılan bu sınıflamanın %100 başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır⁶. Bu analize ilişkin özet sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

AYRIM ANALİZİ

Gruplar VAR00003 ile tanımlanmıştır.

18 Gözlem prosedüre dahil edilmiştir.

Başlangıç olasılıkları grup büyüklüklerinden hesap edilecek.

Ayrı gruplar kovaryans matrisi kullanılacak

Direct method: all variables passing the tolerance test are entered.

.Minimum tolerance level ..... ,00100

Canonical Discriminant Functions

Maximum number of functions 5

Minimum cumulative percent of variance 100,00

Maximum significance of Wilks' Lambda 1,0000

Prior probability for each group is ,16667

Standardlaştırılmış Kanonik Ayrım Fonksyonu parametreleri

	Fnks 1	Fnks 2	Fnks 3	Fnks 4	Fnks 5
K55A	30,33871	4,48732	2,12872	2,50745	,66385
K55B	4,88491	1,11464	1,04556	1,12636	,22238
K55C	23,33684	2,21204	2,53545	2,04372	1,32576
K64	3,32481	-1,26125	,72011	-,49553	-,99604
K66	-1,10525	,59251	-,59443	1,10158	,46423
K67	5,31117	1,45402	-,18365	-,61833	,50206
K68	-3,53938	,89777	,74043	,33493	-,09047
K69	-,10649	2,64499	-,16869	,30646	-,48629
K70	2,37372	,15982	-,00313	-,21204	,34260
K71	1,30117	,87063	-,62091	-,34918	-,55433
K73	2,17009	-1,58078	,14077	-,89990	-,10964
K74	1,47705	-,77345	-,42762	-,12365	-,11974

⁶ Neil H. Timm "Multivariate Analysis with Applications in Education and Psychology", Brooks/Cole Publishing Comp., California: 1975, s. 348-354.

Değişkenlerin Karşılıkları:

K55A İlk okul mezunu veya daha az eğitilmiş annelerin oranı

K55B Orta okul mezunu annelerin oranı

K55C Lise mezunu annelerin oranı

K64 Tost/Ekmek kızartma makinesine sahip olma oranı

K66 Cep telefonuna sahip olma oranı

K67 Kablolü TV'ye sahip olma oranı

K68 Kahve makinasına sahip olanların oranı

K70 Mutfak robotuna sahip olma oranı

K71 Videoya sahip olma oranı

K73 Bulaşık makinesine sahip olma oranı

K74 Buzdolabına sahip olma oranı

Kanonik Ayrım Fonksiyonları

Fnks	Özdeğer	Değişim İzah %	Toplam %	Kanonik Kor	Fonks Sonra	Wilks' Lambda	Ki-Kare	S.D.	Önem
1*	92,5398	89,67	89,67	,9946 :	0	,000105	73,301	60	,1162
2*	6,0872	5,90	95,57	,9268 :	1	,009811	36,994	44	,7638
3*	1,9978	1,94	97,51	,8163 :	2	,069530	21,328	30	,8774
4*	1,9406	1,88	99,39	,8124 :	3	,208437	12,545	18	,8179
5*	,6315	,61	100,00	,6221 :	4	,612938	3,916	8	,8646

Gruplama Sonuçları

Önceden tahmin edilen grup						
Gerçek Grup	1	2	3	4	5	6
Group 1	2	0	0	0	0	0
	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Group 2	0	2	0	0	0	0
	,0%	99,4%	,0%	,0%	,0%	,0%
Group 3	0	0	2	0	0	0
	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%
Group 4	0	0	0	2	0	0
	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%
Group 5	0	0	0	0	2	0
	,0%	,0%	,0%	,0%	99,4%	,0%
Group 6	0	0	0	0	0	2
	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%

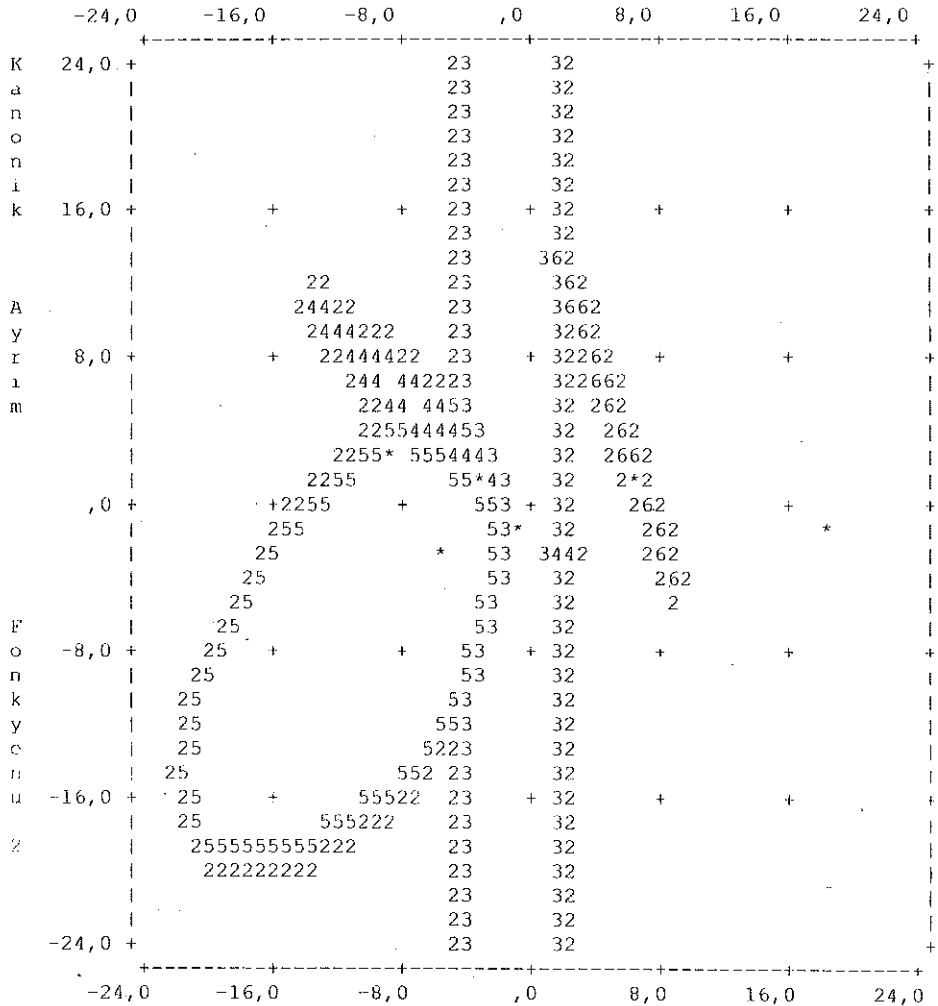
Percent of "grouped" cases correctly classified: 100,0%

Grup merkezlerini gösteren Serpilme Diagramı

(İlk iki fonksiyon dışındakilerin sıfır olduğu varsayımı ile)

Kanonik Ayrım Fonksyonu 1

Bölgeler bazında yapılan ayırmada %100 başarı görülmesine rağmen, bu ayırmada güvenilirliğin oldukça düşük olduğunu görmekteyiz. Kesimlere ilişkin ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı şeklinde oluşturulan sıfır hipotezi kabul edildiğinde, bir bölgede aslında birden çok sosyal statü olduğu fikri güç

kazanır. Bunun sonucu olarak tüm bireyleri semtlerden bağımsız olarak ayrıma tabi tutacak ikinci bir analiz zorunlu hale gelir.

Annelerin Sosyo-ekonomik Statülerinin Belirlenmesi

Bu başlık altında 607 örneğe ilişkin veriden hareketle, çeşitli Kümeleme Analizleri denenmiş; sonuçları Ayrım Analizine esas oluşturmak üzere QCL 1...6 adlı değişkenler üzerinde saklanmıştır⁷. Yapılan Ayrım Analizleri sonucunda: WCL 6 ile gösterilen kümelemenin ve buna bağlı ayrım analizinin en başarılı analiz olduğu sonucuna varılmıştır. Semtlere ilişkin analizde kullanılan değişkenlerin birçoğu, Kümeleme Analizi ve ona bağlı Ayrım Analizinde başarısız sonuç vermiştir. Alternatif olarak, Kümeleme Analizine farklı değişkenler ilave edilmiş; elde edilen QCL 6 adlı değişkenin Ayrım Analizlerinde ise daha fazla bilgi sağlama açısından, her iki grup değişkene de yer verilmiştir. Daha detaylı ve toplumun tüm katmanlarını içine alan bir sosyo ekonomik statü ayrımları için çok daha fazla değişken ve gözleme gereksinim duyulacağı anlaşılmıştır.

Kümeleme ve Ayrım Analizlerinde kabul edilen değişkenlerin listesi:

K50 Bebeğin sağlık takibinin nerede yapıldığı	K68 Kahve makinesi var mı
K53 Doğumun nerede yapıldığı	K69 Telefon var mı
K55 Annenin eğitim durumu	K70 Mutfak robotu var mı
K56 Annenin bir işte çalışıp çalışmadığı	K71 Video var mı
K58 Annenin canlı çocuk sayısı	K72 Çamaşır makinesi var mı
K59 Annenin çocuk kaybı olup olmadığı	K73 Bulaşık makinesi var mı
K63 Gıda alışverişinin nereden yapıldığı	K74 Buzdolabı var mı
K64 Tost makinesi var mı	K75 Fırın var mı
K65 Renkli TV var mı	K76 Evde doğal gaz var mı
K66 Cep telefonu var mı	K77 Kendilerine ait otomobil var mı
K67 Kablolu TV var mı	

Örneklere ilişkin tahmin edilen küme numaraları QCL6 da saklanmıştır. Bu değişken için yukarıda belirtilmiş bulunan bağımsız değişkenler grubu kullanılarak, Ayrım Analizi gerçekleştirilmiştir. Ancak, QCL6 da kullanılan kodla-

⁷ A.E. Maxwell "Multivariate Analysis in Behavioral Research", Chapman and Hall, New York: 1977, s. 136-146 John P. Van de Geer "Introduction to Multivariate Analysis for the Social Science", W.H. Freeman and Comp., San Francisco: 1971, s. 243-272.

ma ve bu kodlara ilişkin özellikler incelendiğinde: Sınıflama sonucunda, bizim ESOMAR tasnifine uygun olarak belirlemiş bulunduğumuz 6 sosyo-ekonomik statünün bir kısmının birleştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

KÜMELEME ANALİZİ

Başlangıçtaki Küme Merkezleri

Kümelere	K50	K53	K55	K56	K58	K59	K67
1	,0000	6,0000	3,0000	1,0000	1,0000	2,0000	,0000
2	4,0000	6,0000	1,0000	1,0000	5,0000	2,0000	,0000
3	4,0000	2,0000	2,0000	1,0000	12,0000	1,0000	,0000
4	,0000	1,0000	1,0000	1,0000	4,0000	1,0000	,0000
5	4,0000	1,0000	4,0000	2,0000	1,0000	2,0000	,0000
6	1,0000	1,0000	1,0000	14,0000	1,0000	2,0000	,0000

Convergence achieved due to no or small distance change.

The maximum distance by which any center has changed is ,0123

Minimum distance between initial centers is 6,0000

5 ADIMLI ARDIŞIK ÇÖZÜMLEME SONUÇLARI

ADIM	Küme Merkezlerindeki Değişme					
	1	2	3	4	5	6
1	2,1906	2,9585	,0000	2,1469	2,1665	,0000
2	,2011	,6864	,0000	,2379	,3226	,0000
3	,1117	,7761	,0000	,0635	,7830	,0000
4	,0736	,1019	,0000	,0199	,1576	,0000
5	,0000	,0000	,0000	,0118	,0159	,0000

Değişkenlere göre Sonuç Küme Merkezleri.

Kümelere	K50	K53	K55	K56	K58	K59	K67
1	,8750	4,8438	1,3125	1,0313	1,8750	1,7031	,0313
2	3,9763	4,0592	2,4675	1,2130	1,5740	1,8225	,2367
3	4,0000	2,0000	2,0000	1,0000	12,0000	1,0000	,0000
4	1,0664	1,0948	1,4502	1,0521	2,0569	1,7536	,0332
5	3,9876	1,1056	2,1429	1,1925	1,6708	1,8013	,0248
6	1,0000	1,0000	1,0000	14,0000	1,0000	2,0000	,0000

Aşağıdaki bilgisayar çıktısında görülen grup numaralarının 4'lü ayırma göre birleştirilmesi şöyle olacaktır:

Grup no	Sosyo-ekonomik Statü	Yeni Grup	Yüzde
2 + 3 + 6	A+B1+B2 (İYİ ve üstü)	AB	28.2
1	C1 (ORTA_ÜST)	C1	10.5
4	C2 (ORTA_ALTI)	C2	34.8
5	D (ENALT)	D	26.5

AYRIM ANALİZİ

QCL_6 da tanımlanan gruplara ait

Analiz 1

Direct method: all variables passing the tolerance test are entered.

Minimum tolerans düzeyi ..... ,00100

Kanonik Ayırım Fonksiyonları

Maximum fonksiyon sayısı 5

Minimum varyans kümülatif yüzdesi 100,00

Wilks' Lambda için Maximum önem (hatalar) 1,0000

Her grup için başlangıç olasılığı ,16667

Kanonik Diskriminant Fonksiyonları

Fnks	Özdeğer	Değişim İzah %	Toplam %	Kanonik Kor	Fonks Sonra	Wilks' Lambda	Ki-Kare	S.D.	Önem
				:	0	,003314	3382,99	105	,0000
1*	10,2207	54,88	54,88	,9544 :	1	,037182	950,476	80	,0000
2*	6,2690	33,66	88,54	,9287 :	2	,270274	775,180	57	,0000
3*	1,8503	9,94	98,48	,8057 :	3	,770360	154,581	36	,0000
4*	,2136	1,15	99,63	,4195 :	4	,934873	39,902	17	,0013
5*	,0697	,37	100,00	,2552 :					

KANONİK DİSKRİMİNANT FONKSİYONLARI'nın STANDARTLAŞTIRILMIŞ PARAMETRELERİ (Fisher'in Doğrusal Ayırım Fonksiyonları)

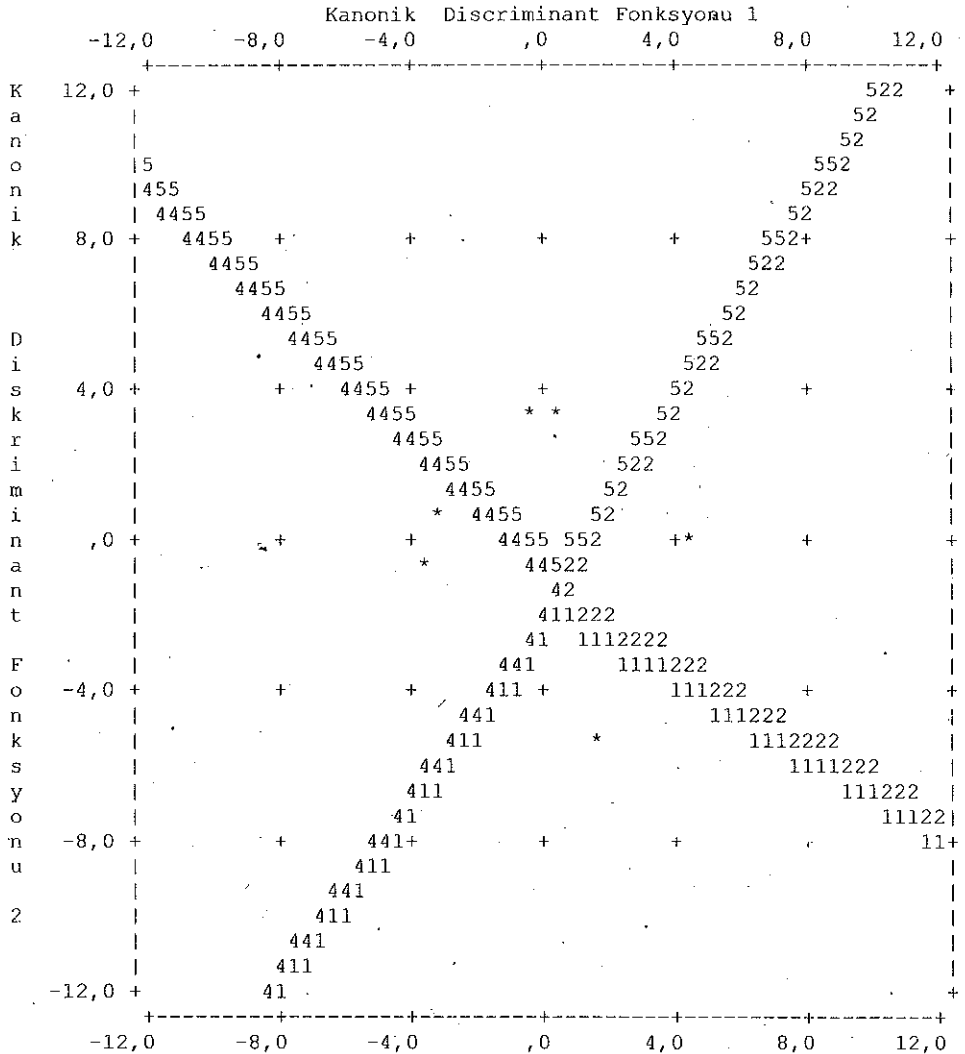
	Fnks 1	Fnks 2	Fnks 3	Fnks 4	Fnks 5
K50	,61329	,78056	,00325	,01849	-,10110
K53	,80513	-,61442	,02136	,01700	-,08964
K55	,10175	,08366	-,26239	,21767	,19032
K56	,02374	,05348	1,06094	,04104	-,00328
K58	-,03256	,07010	,02739	1,02478	-,00693
K59	,00527	-,00009	,00197	-,01255	,16399
K63	,10917	-,04226	-,08544	,10754	-,09992
K64	,05290	,01007	,01955	,03543	-,02003
K65	,03896	-,02559	-,01436	-,02415	-,25416
K66	-,00030	-,05206	,15661	,01102	,34511
K67	,05411	-,02858	,00972	,00356	,54605
K68	,04754	-,00530	-,01985	,04576	-,29999
K69	,01961	-,01343	,06870	-,19423	-,14190
K70	,07456	,05466	-,16037	-,05702	,03848
K71	-,03502	-,00366	-,08723	-,01027	,03606
K72	,01301	-,06431	,00259	,21693	,09003
K73	,00079	-,06070	-,10020	-,10558	,09454
K74	-,01126	,12319	-,05116	-,11577	,14528
K75	-,03410	-,03899	,04673	,17698	-,01026
K76	-,02577	-,04759	,11231	,11914	,19669
K77	,06212	,04154	-,03908	-,05250	,13247

Ayrım Sonuçları

Tahmin edilen Grup Uyeliği						
Gerçek Grup	1	2	3	4	5	6
Group 1	64 100,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%
Group 2	1 ,6%	168 99,4%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%
Group 3	0 ,0%	0 ,0%	1 100,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%
Group 4	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	211 100,0%	0 ,0%	0 ,0%
Group 5	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	1 ,6%	160 99,4%	0 ,0%
Group 6	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	1 100,0%

Gözlemlerin doğru "Gruplama" yüzdesi: 99,67% GRUBLARIN KARŞILIK GELDİĞİ SOSYO-EKONOMİK STATÜLER YUKARIDA DÖRTLÜ SINIFLAMADA BELİRTİLMİŞTİR.

Grup merkezlerini gösteren Serpilme Diyagramı

2.3 Annelerin Sosyo-ekonomik Statüleri Göre Tutum ve Davranışları

Yukarıda QCL6 sembolü ile belirtilmiş bulunan Sosyo-ekonomik statüler serisinde, 2-3-6 nolu gruplar, 2 kodunda birleştirilerek YQCL6 değişkeni elde edilmiştir. Daha sonra bu değişken üzerinde A+B1+B2 gruplarına 1, C1 grubuna 2, C2 grubuna 3, D grubuna 4 kodu verilerek yeniden kodlama yapılmış, ZQCL6 adlı değişken elde edilmiştir.

TABLO 5: Semtlere İlişkin Sosyal Statü Bulguları (YSEMT) ile Bireysel Sosyo-ekonomik Statülerin (ZQCL6) karşılaştırması

		ZQCL6					
		Satır %				Satır	
		Sütun %	AB	C1	C2	D	Satır
			1,00	2,00	3,00	4,00	Toplam
YSEMT	A	1,00	60,2	4,8	15,7	19,3	83
			29,2	6,3	6,2	9,9	13,7
	B1	2,00	30,5	4,8	34,3	30,5	105
			18,7	7,8	17,1	19,9	17,3
	B2	3,00	17,2	5,2	51,7	25,9	58
			5,8	4,7	14,2	9,3	9,6
	C1	4,00	24,4	21,1	32,2	22,2	90
			12,9	29,7	13,7	12,4	14,8
	C2	5,00	20,5	9,1	32,6	37,9	132
			15,8	18,8	20,4	31,1	21,7
	D	6,00	21,6	15,1	43,2	20,1	139
			17,5	32,8	28,4	17,4	22,9
	Kolon		171	64	211	161	607
	Toplam %		28,2	10,5	34,8	26,5	100,0
	Ki-kare			Değer		S.D.	Anlamlılık
	Pearson			86,51167		15	,00000
	Likelihood Ratio			80,34672		15	,00000

Kısacası yapılan testler sonucunda, ele alınan bölgelerin sosyo-ekonomik konumu ile bu bölgede yerleşmiş bulunan annelerin sosyo-ekonomik statüleri arasında bir ilişki bulunduğunu ortaya çıkarmış bulunmaktadır. Ancak bu ilişkinin birebir ilişki olmadığı; yani, bir bölgede birden çok sosyo-ekonomik statünün bulunabileceği de görülmektedir. Burada ortaya çıkan bir diğer önemli bulgu da: Daha ayrıntılı ve kesin ayrımlara varabilmek için çok daha fazla değişken ve gözleme ihtiyaç olduğudur.

Fertlerin sosyo-ekonomik statüleri ile semtlerin yakından ilişkili olduğunu yukarıdaki tablo da doğrulamaktadır. Ancak tabloda yer alan semtler dar anlamda semt adları değildir. Örneğin: Z.burn koduyla belirtilmiş bulunan Zeytinburnu semtine Bakırköy, Ataköy gibi yakın bölgelerden de ilaveler yapılmıştır. Bu nedenle bölge için AB statüsü %31.9 olarak saptanmıştır.

TABLO 6: Semtler (CSEMT) ile Sosyo-ekonomik Statülerin karşılaştırılması

CSEMT	ZQCL6				Satır Toplam
	Satır % Sütun %	1,00	2,00	3,00	
avcı	38,9	8,3	36,1	16,7	36
	8,2	4,7	6,2	3,7	5,9
bcekml	27,8	16,7	33,3	22,2	18
	2,9	4,7	2,8	2,5	3,0
beyk	6,7		26,7	66,7	15
	,6		1,9	6,2	2,5
bsıkt	58,6	5,7	18,6	17,1	70
	24,0	6,3	6,2	7,5	11,5
emr	23,5	5,9	29,4	41,2	17
	2,3	1,6	2,4	4,3	2,8
eyup	18,6	22,0	42,4	16,9	59
	6,4	20,3	11,8	6,2	9,7
fat	28,0	20,0	40,0	12,0	25
	4,1	7,8	4,7	1,9	4,1
kadı	25,0	2,8	38,9	33,3	36
	5,3	1,6	6,6	7,5	5,9
kadık	69,2			30,8	13
	5,3			2,5	2,1
kart		8,3	58,3	33,3	12
		1,6	3,3	2,5	2,0
malt	6,9	17,2	48,3	27,6	29
	1,2	7,8	6,6	5,0	4,8
ort	30,8	7,7	46,2	15,4	26
	4,7	3,1	5,7	2,5	4,3
san	21,4		50,0	28,6	14
	1,8		3,3	2,5	2,3
sar	34,9	4,7	23,3	37,2	43
	8,8	3,1	4,7	9,9	7,1
sis	18,5	11,1	51,9	18,5	27
	2,9	4,7	6,6	3,1	4,4
umrn	14,6	7,3	34,1	43,9	41
	3,5	4,7	6,6	11,2	6,8
usk	16,1		51,6	32,3	31
	2,9		7,6	6,2	5,1
yavscl	22,9	27,1	29,2	20,8	48
	6,4	20,3	6,6	6,2	7,9
zburn	31,9	10,6	27,7	29,8	47
	8,8	7,8	6,2	8,7	7,7
Sütun Toplam	171	64	211	161	607
	28,2	10,5	34,8	26,5	100,0

Ki- Kare	Değer	SD	Anlamlılık (alfa)
Pearson	142,75792	54	,00000
Likelihood Ratio	147,91683	54	,00000

Ancak daha önceki gruplama analizlerinde de bu özellik dikkate alınmış olduğundan, analizlerde bir sorun teşkil etmemektedir.

TABLO 7: Annelerin Sosyo-ekonomik Statülerine göre (ZQCL6) Bebek Besleme Alışkanlıkları (ZK2)

		ZQCL6						
		Satır %				Satır		
		Sütun %	1,00	2,00	3,00	4,00	Toplam	
ZK2	Anne Sütü		23,0	13,4	44,7	18,9	217	
			29,2	45,3	46,0	25,5	35,7	
	Süt -Sütlü ürünler		16,4	9,8	39,3	34,4	61	
			5,8	9,4	11,4	13,0	10,0	
	Çeşitli hazır Mamalar		37,7	5,5	20,9	35,9	220	
			48,5	18,8	21,8	49,1	36,2	
	Diğer ürünler (Çesitli)		25,7	15,6	40,4	18,3	109	
			16,4	26,6	20,9	12,4	18,0	
	Sütun Toplam			171	64	211	161	607
				28,2	10,5	34,8	26,5	100,0

Kı-Kare	Değer	SD	Anlamlılık (alfa)
Pearson	58,02622	9	,00000
Likelihood Ratio	60,18502	9	,00000

Bebek besleme alışkanlığı ile ilgili soruya verilen cevaplar incelendiğinde, düşük sosyo-ekonomik seviyelerdeki annelerin *Anne Sütü Yerine Geçen Mama* konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları, ankette yer alan kontrol soruları ve marka tercihi ile ilgili sorulardan anlaşılmıştır. Bu grupta yer alan annelerin, prinç unu vb. nişastalı ürünleri de hazır mama olarak değerlendirdikleri, zorunluluk halinde ise fiyatı daha ucuz olan standart dışı ürünlere yöneldikleri anlaşılmıştır. Bu bilginin ışığı altında, yüksek (AB) sosyo-ekonomik statüye sahip annelerin kısmen daha bilinçli ve gerçek tüketici grubunu oluşturdukları, orta-üst (C1) grupta zorunluluk halinde hazır mama kullanıldığı, sosyo-ekonomik statü zayıfladıkça ürün seçiminin bilinçli bir tercihi yansıtmaktan uzaklaştığı beslenmenin doymak ile hemen hemen aynı anlamda algılandığı anlaşılmaktadır.

TABLO 8: Sosyo-ekonomik Statülerine Göre (WQCL6) Annelerin Hazır (Kutu) Mama Kullanım Alışkanlıkları

WQCL6

K20	Satır %	AB	C1	C2	Satır
	Sütun %	1,00	2,00	3,00	Toplam
Kullanmıyor	26,4	16,7	56,9	288	
	44,4	75,0	77,7	64,6	
Temel gıda	60,0	7,7	32,3	65	
	22,8	7,8	10,0	14,6	
Anne sütüneEK	64,6	9,8	25,6	82	
	31,0	12,5	10,0	18,4	
Diğer gıdalaraEK	66,7		33,3	3	
	1,2		,5	,7	
Artık Kullanmıyor	12,5	37,5	50,0	8	
	,6	4,7	1,9	1,8	
Kolon	171	64	211	446	
Toplam	38,3	14,3	47,3	100,0	
Ki-Kare	Değer	SD	Anlamlılık(alfa)		
Pearson	60,24034	8	,00000		
Likelihood Ratio	59,94578	8	,00000		

Bu analiz gerçekleştirilirken : En Düşük Sosyo-ekonomik Statüye mensup annelerin cevaplarından bazılarının yanıltıcı yönde olduğu görülmüş ve bu nedenle WQCL6'da A, B1, B2 statüleri 1 ile, C1 statüsü 2 ile, C2 statüsü 3 ile gösterilmiştir. Yüksek gelir gruplarında hazır mama kullanımı temel gıda ve anne sütüne ek olarak yaygındır; buna karşılık gelir ve statü azaldıkça hazır mama kullanımını düşmekte ve ancak zorunlu haller için ek ürün olarak kullanılmaktadır.

Yüksek sosyo-ekonomik gruplarda bebeğin sağlık takibinin özel doktorda yapıldığı, statü geriledikçe bunu sağlık ocağı ve ana çocuk sağlığı merkezlerinin takip etmekte olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca düşük gelir gruplarında takip sık-

lığının da azalmakta olduğu gözlenmiştir.

TABLO 9: Sosyo-ekonomik Statülere Göre Bebeklerin Sağlık Takibinin Nerede Yapıldığı (K50)

WQCL6					
K50	Satır %				Satır
	Sütun %	1,00	2,00	3,00	Toplam
	-----+-----+-----+-----+-----+-----+				
Sağlık takibi			30,5	69,5	82
YOK			39,1	27,0	18,4
	+-----+-----+-----+-----+-----+				
Sağlık Ocağı		,9	20,8	78,3	106
		,6	34,4	39,3	23,8
	+-----+-----+-----+-----+-----+				
Ana -Çocuk		2,2	18,9	78,9	90
Sağlığı Mrk.		1,2	26,6	33,6	20,2
	+-----+-----+-----+-----+-----+				
Özel Çocuk		100,0			168
Doktoru		98,2			37,7
	+-----+-----+-----+-----+-----+				
Sütun		171	64	211	446
Toplam		38,3	14,3	47,3	100,0
Ki-Kare		Değer	SD	Anlamlılık(alfa)	
-----+-----+-----+-----+-----+-----+					
Pearson		439,14569	6	,00000	
Likelihood Ratio		566,68505	6	,00000	

Tablo 10'da Sosyo-ekonomik statülere göre sezaryen doğumların oranı izlenmektedir. Buna göre : Statü ile sezaryen doğum oranlarında bir paralellik izlenmektedir. Yani yüksek gruplarda %39'larda olan bu oran, düşük statülerde normal seviyelere (%10) gerilemektedir. Bunun temel neden olarak, sezaryenin ağrısız-rahatsız doğum olarak algılanması ve yüksek gelir grupları için ücretin bir problem oluşturmaması gösterilebilir. Ancak Sezaryen ile doğumdan sonra, bebeğin anne sütü yerine geçen hazır mamalar ile beslenmesi alışkanlığının henüz tam oluşmadığı da yukarıdaki tablolardan anlaşılmaktadır.

TABLO 10: Sosyo-ekonomik Statülere Göre Normal - Sezaryen Doğum Ayrımı (K51)

		WQCL6			Page 1 of 1	
K51	Satır %				Satır	
	Sütun %	1,00	2,00	3,00	Toplam	
	Cevapsız	25,0 ,6		75,0 1,4	4 ,9	
	Normal	30,2 60,8	15,7 84,4	54,1 88,2	344 77,1	
	Sezaryen	67,3 38,6	10,2 15,6	22,4 10,4	98 22,0	
	Sütun Toplam	171 38,3	64 14,3	211 47,3	446 100,0	
	Ki- Kare	Değer			SD	Anlamlılık(alfa)
	Pearson	46,54682			4	,00000
	Likelihood Ratio	46,61398			4	,00000

Tablo 11'den sosyo-ekonomik statü ile doğum yapılan yer arasında kuvvetli bir ilişki bulunduğu anlaşılmaktadır. Yüksek gelir grupları özel hastahane ve klinikleri tercih ederken; gelir azaldıkça devlet hastahanesi-doğum evi, sağlık ocağı gibi kuruluşlara yönelindiği anlaşılmaktadır.

Tablo 12 incelendiğinde çocuk sayıları ve sosyo-ekonomik statü arasında bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Yüksek statülerde bir veya iki çocuk tercih (%87.7) edilirken; statü geriledikçe sahip olunan canlı çocuk sayıları artmaktadır.

Annelerin çocuk kaybının sosyo-ekonomik statüleri ile *ilgili olmadığı* aşağıda Tablo 13'den anlaşılmaktadır. Böyle bir ilişkinin var olduğunu kabul ettiğimiz takdirde % 11.9'luk bir alfa hatasını da kabul etmiş oluruz. Bu hata oranı, araştırmanın genelinde kabul edilen alfa hatasından (%5'ten) yüksektir.

**TABLO 11: Sosyo-ekonomik Statülere Göre Son Doğumun Nerede
Yapıldığı (K53)**

WQCL6

K53	Satır %	Sütun %			Satır
		1,00	2,00	3,00	Toplam
Devlet	,5			99,5	192
Hastanesi	,6			90,5	43,0
D.Doğum Evi	4,8			95,2	21
	,6			9,5	4,7
Ö.D.Kliniği	72,2	27,8			18
	7,6	7,8			4,0
Ö.Hastane	83,0	17,0			176
	85,4	46,9			39,5
Sağlık Ocağı		100,0			2
		3,1			,4
Ev	22,6	77,4			31
	4,1	37,5			7,0
Diğer	50,0	50,0			6
	1,8	4,7			1,3
Sütun Toplam	171 38,3	64 14,3	211 47,3	446 100,0	

Ki-Kare	Değer	SD	Anlamlılık(alfa)
Pearson	543,62083	12	,00000
Likelihood Ratio	648,23262	12	,00000

TABLO 12: Sosyo-ekonomik Statülere Göre Çocuk Sayıları (K58)

WQCL6

K58	Satır %	Sütun %			Satır
		1,00	2,00	3,00	Toplam
Cevapsız		60,0	40,0		5
		1,8	3,1		1,1
1,00		47,0	12,6	40,4	198
		54,4	39,1	37,9	44,4
2,00		36,3	13,4	50,3	157
		33,3	32,8	37,4	35,2
3,00		20,0	26,0	54,0	50
		5,8	20,3	12,8	11,2
4,00		22,7	9,1	68,2	22
		2,9	3,1	7,1	4,9
5,00		25,0		75,0	8
		1,2		2,8	1,8
6,00			25,0	75,0	4
			1,6	1,4	,9
7,00				100,0	1
				,5	,2
12,00		100,0			1
		,6			,2
Sütun		171	64	211	446
Toplam		38,3	14,3	47,3	100,0
Ki-Kare	Değer	SD	Anlamlılık(alfa)		
Pearson	33,56816	16	,00621		
Likelihood Ratio	38,07130	16	,00148		

TABLO 13: Sosyo-ekonomik Statülere Göre Annelerin Çocuk Kaybının Olup Olmadığı (K59)

WQCL6

K59	Satır %	WQCL6			Satır
	Sütun %	1,00	2,00	3,00	Toplam
Çocuk Kaybı VAR	30,4	18,6	51,0	102	
	18,1	29,7	24,6	22,9	
YOK	40,7	13,1	46,2	344	
	81,9	70,3	75,4	77,1	
Sütun Toplam	171 38,3	64 14,3	211 47,3	446 100,0	

Ki- Kare	Değer	SD	Anlamlılık(alfa)
Pearson	4,24227	2	,11990
Likelihood Ratio	4,25476	2	,11915

TABLO 14: Sosyo-ekonomik Statülere Göre Gıda Maddelerinin Satın Alındığı Yerler (K63)

K63	Satır %	WQCL6			Satır
	Sütun %	1,00	2,00	3,00	Toplam
Cevapsız	100,0			2	
	1,2			,4	
SemtPazarı	25,0	14,8	60,2	128	
	18,7	29,7	36,5	28,7	
SabitPazarı	38,9	22,2	38,9	18	
	4,1	6,3	3,3	4,0	
Market S.M.	39,3	14,2	46,6	219	
	50,3	48,4	48,3	49,1	
Bakkal	13,9	19,4	66,7	36	
	2,9	10,9	11,4	8,1	
HiperMarket	92,9	4,8	2,4	42	
	22,8	3,1	,5	9,4	
Diğer		100,0		1	
		1,6		,2	
Sütun Toplam	171 38,3	64 14,3	211 47,3	446 100,0	

Ki-Kare	Değer	SD	Anlamlılık(alfa)
Pearson	83,02657	12	,00000
Likelihood Ratio	88,83139	12	,00000

Yukarıda Tablo 14'den anlaşıldığı gibi, sosyo-ekonomik statüler ile gıda

alışverişi yapılan yerler arasında bir ilişki bulunmaktadır. Yüksek gelir gruplarında süper market ve hiper marketler tercih edilirken; daha düşük gelir gruplarında semt pazarları, sabit pazarlar, bakkallar ve marketler tercih edilmektedir.

SONUÇ

Bu araştırmada 1996 yılı içerisinde gerçekleştirilmiş bulunan bir araştırmanın verilerinden hareketle:

Çeşitli semtler için, Çok Değişkenli Analiz Teknikleri kullanılarak Sosyal Statü Ayrımı gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu ayırım sonucunda, halen kullanılmakta olan gruptamanın semtler bazında doğru sonuç verdiği; ancak, güvenilirliğinin çok düşük olduğu anlaşılmış bulunmaktadır;

İkinci olarak, her birim analize bağımsız olarak dahil edilip; ele alınan grup için Sosyo-ekonomik Statüler Ayrımı yapılmaya çalışılmıştır. Bu ayırım sonucunda: ESOMAR tarafından oluşturulup, PİAR tarafından geliştirilmiş bulunan Sosyo-ekonomik Statü oranlarının, Metropollerini temsil eden ve 18-35 yaş grubu annelerden oluşan örneğimizde de *kısmen* geçerli olduğu anlaşılmıştır.

Ancak, Türkiye için daha geniş kapsamlı bir Sosyo-ekonomik Statüler Ayrımı çalışmasına ihtiyaç bulunduğu da anlaşılmış bulunmaktadır.

Yine elde edilen sonuçlara göre, daha alt seviyelerdeki gruplarda hatalı - çelişkili cevap oranları diğer gruplara göre yüksektir. Bu nedenle bu gruplara yönelik çalışmalarda özel olarak geliştirilmiş anket formları, hatta özel örneklem tekniklerine ihtiyaç olduğu anlaşılmış bulunmaktadır.

Annelerin bebek besleme, sağlık takibi, doğum kontrolü gibi konularda henüz tam bilinçlenemedikleri de bu araştırma sonucu elde edilen bulgular arasındadır. Bu tutum ve davranışlar genellikle gelirin bir göstergesi veya fonksiyonu olarak ortaya çıkmaktadır. Ülke genelindeki bozuk gelir dağılımı, eğitim seviyesi - gelir - statü dengesizliği özellikle ele alınan grup için daha da belirgin bir hal almış bulunmaktadır.

Sonuç olarak: Sadece devletin değil, sivil toplum örgütleri - gönüllü kuruluşlar ve vakıfların da; bu konuda, eğitim - bilinçlendirme, sağlık taraması gibi faaliyetlere hız vermesinin, olumlu sonuçların alınmasında önemli rol oynayacağı kanısını edinmiş bulunmaktayız.

KAYNAKÇA

- DİE, "Türkiye Nüfusu 1923-1994 Demografik Yapısı ve Gelişimi" Ankara: 1995.
- Maxwell, A. E., "Multivariet Analysis in Behavioral Research", Chapman and Hall, New York: 1977.
- Mc Lachlan Geoffrey J., "Discriminant Analysis and Statistical Pattern Recognition", John Willey & Sons. Inc., New York: 1972.
- Nemlioğlu A. Karun, "Mama Araştırması" İstanbul: 1996.
- Tatlıdil Hüseyin, "Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz" Cem Ofset, Ankara: 1996.
- Timm Neil H., "Multivariet Analysis with Applications in Education and Psychology", Broocs / Cole Publishing Comp., California: 1975.
- Van de Geer, John P., "Introduction to Multivariate Analysis for the Social Science", W. H. Freeman and Comp., San Francisco: 1971.
- Yıldız Doğan "Diskriminant Analizine İlişkin Bazı Yöntemler ve Bir Uygulama", İstanbul 1995.